

Əziz oxucular, bu günlərdə müasir Azərbaycan ədəbiyyatının tanınmış nümayəndələrindən olan şair Rüstəm Behrudinin 65 yaşı tamam oldu.

Biz də "Art" səhifəsi olaraq hörmətli fikir adamını yubiley münasibətilə təbrik edib bir sıra ədəbi imzaların, ictimai şəxslərin Rüstəm Behrudi və onun yaradıcılığı haqqında düşüncələrini eləcə də yubileyarımızın poeziyasından seçmələri diqqətinizə çatdırırıq:

Mən Rüstəm Behrudini qırx ilə yaxındır ki, tanıyıram. Bizim onunla görüşümüz çox qərribə bir şəraitdə baş verib. Biz Rüstəmlə qonşu kənddə yaşayırdıq. Həmin vaxt kənddə toy var idi. Rüstəm Behrudi ilə ek həmin toy məclisində tanış olduq. Elə o vaxtdan Rüstəm Behrudi onun yadında istiqanlı bir insan kimi qalıb. Sonra şeirləri ilə tanış oldum. Gördüm ki, çox istedadlıdır.

Onunla bağlı xatirələrimiz çoxdur. Yadına gəlir, bir dəfə rəhmətlik Əbülfəz Elçibəylə bulvarda gəzişirdilər. Üz-üzə gəldim, görüşdük. Yağışlı havada "Qaragilə" mahnısı da oxuduq. Elə oldu ki, bir məkanda əyləşəsi olduq. Rüstəmin şeirləri ilə birinci dəfə bax, orada tanışlığım başladı. Əbülfəz bəy dedi ki, Rüstəm bir neçə şeir oxusun, dinləyək. Ağırını deyim ki, o vaxta qədər onun yaradıcılığı ilə tanış deyildim. Həmin görüşdən sonra mütemadi olaraq Rüstəm Behrudinin şeirlərini maraqla izləmişəm.

Yeri gəlmişkən onu da deyim ki, o mənə çox etibarlıdır. İndiki vaxta ondan etibarlı adam tapmaq çətin idi. Ən pis vaxtlarımda belə heç vaxt mənə yadımdan çıxartmadı. Bu məqamda bir nüansı da qeyd edirəm. Düşünürəm ki, Rüstəm Behrudi qeydsiz Xalq şairi fəxr adına layiqdir. Bu, onun haqqıdır.

Ökrəm Əylisli
Yazıçı

Sonbahardan sonsuzluğa və ya nidalar

Rüstəm Behrudi son iki yüz ildə təkcə Azərbaycan poeziyasının deyil, həm də ümumtürk sözünün nəhəng, qranit sütunlarından biridir. Bu sütunun özəyini sakral və genetik kodlara, mitoloji kodekslərə söykənən yaradıcılıq nümunələri təşkil edir. Onun yaradıcılığı türk ulusunun son beş min illik mədəniyyət tarixinin ciltalanmış, ələnmiş, ən esası, tanrılaşmış söz məbədinə söykə

Hələ gənc yaşlarında Turan dünyasına dar ağacına salam verib salam almaqla səs salan Rüstəm Behrudi Sakit okeandan Balkanlara qədər uzanan bir coğrafiyaya çağdaş türk şeirinə yeni möhrünü vura bildi. Rüstəm bəy istəsə də bu şeirləri yazmaya bilməzdi. Çünki bu təkcə onun yox, mənsub olduğu xalqın ruh halı, yetişmiş və Behrudi yaradıcılığında partlayan püskürüşü, tektonik gerilməsi idi.

Diqqətlə baxdıqda görürük ki, Rüstəm Behrudinin şeirlərində tanrı şaman dilində, qam şivəsində və ruhunda danışır. Onun şeirlərində tanrıya istinad var. Amma böyük Behrudinin şeirlərində tanrı göydə deyil, şairin içindədir.

Eyni zamanda, Rüstəm Behrudi əfəndi təkcə türk dünyasının söz alı deyil, həm də bəşəri şairdir. Təkcə "Məzarlıqda bitən yovşan" şeirinin sətirinə gözləriniz toxundursanız, fikirlərinizin mübağilələmədiyini aydın şəkildə görə bilərsiniz:

**...ətrin öldürdü mənə,
bağrımdı oldu yenə şan-şan.
Gördüm ki, boş bir məzar
yenə mənə danışırsan,
məzarlıqda bitən yovşan.**

Bu misralarda Rüstəm Behrudi yox, söz tanrısının özü danışır. Bu sətirələrdə türk xalqının tarix və zaman arasındakı bütün ağırları boy göstərir. Boş bir zaman burada əslində ölümü yenən, onun küreyini yerə vuran bir ulusun taleyidir. Amma bu bənddəki dörd o qədər böyükdür ki, həmin ağırları çəkənin dizlərini bükə bilməsə də, ürəyini bükməyi bacarıb. Türk mifologiyasının "dəfnə yarpağı", "sakura budağı" hesab olunan yovşan obrazı hələ indiyə qədər heç bir şeirdə bu qədər dəyənətli və bu qədər kövrək verilməyib. Hətta Behrudinin "Məzarlıqda bitən yovşan" böyük yazıçı Murad Adcının "Qırpaq çölünün yovşanı" əsərini öz parametrlərinə, boyutuna, çəkisinə görə, eməlli-başlı üstələyir. Yəni, təkcə bu şeirinsambalı və çəkisi ağır və ağırlı bir romanın çəkisindən daha ağırdır. Əslində onun şeirlərindən yovşan qoxusu gəlir. Təbii ki, qırpaq çölünün yovşan qoxusu...

Rüstəm Behrudi öz ədəbi böyüklüyünün fərqində olan şairdir. O, digərlərindən fərqli olaraq özü olmağı bacardı və ömrü təkbəşinə yaşadı kimi, ədəbiyyatını da təkbəşinə yaratdı. Onun ədəbi şəxsiyyəti də şeirləri kimi bütövdür.

Birmənalı olaraq qeyd etməliyəm ki, Rüstəm Behrudi Türk dünyasının bayrağdır şairidir. Bilirsinizmi niyə? Çünki misraları şaman ruhunda yazılır, yalnızca odunda qovrulur, sonra vulkan kimi püskürür. Behrudi əfəndi həm də ona görə bayrağdır ki, türk sözünün cəsaratını özünə qaytardı və üstü tozlanmış yaddaşını yenidən oyandırdı. O, bu müqəddəs missiyasına başlayanda, Qazaxıstanda Muxtar Şaxanov Behrudinin çıxışlarının, sözünün qüdrətinin sehrinə düşüb göz yaşları tökdürdü. Onun poeziyası ötən əsrin 80-ci illərinin sonlarında Nihal Atsızdan sonra Turan dünyasının çağdaş söz imperatorluğunu qurmağı bacardı. Bu gün Turan dünyasına könül verən tanınmış söz adamları da məhz Behrudinin qurduğu ədəbi imperatorluğun fənomen vətəndaşlarıdır.

Rüstəm Behrudi sözün tərifi, onun nə olduğunu, haradan gəlib həyata getdiyini cəmi bir bənd şeirle ifadə edəcək qədər dərin istedadla yataqlarına malik təbii milli sərviyədir:

**...sözə yüklədim dərdimi!
Söz Tanrı çatmış bir ocaq...
Sözdü dünyanın əvvəli,
sonuna da söz qalacaq!**

Bu misralardan onun Turan coğrafiyasına sığmadığını, bütün bəşəriyyətin şairi olduğunu aydın görmək mümkündür. O, kosmopolit olduğu qədər də, dünyanın ənənəvi dəyərlərinə qədər son dərəcə mühafizəkarıdır. Eyni zamanda, sözü daha böyük zirvələrə daşıyacaq qədər yenilikçidir.

Rüstəm bəyin şeirləri həm də çağdaş Azərbaycan Sözlünün edədi ortasıdır; Zamana, hətta sözün özüne də bəzən tərs mütənəsidir... O, təkcə 300 milyonluq bir ulusun xalq şairi deyil, həm də sözləri ilə bütün sərhədləri xincim-xincim edən, dağdan, dünyanı tanrıların, insanlığın, vicdanın bayrağı altında birləşməyə səsləyən böyük sözün özüdür.

Rüstəm Behrudi tanrıya şeirle

alın yazısı yazacaq qədər istedadlı şəxsiyyətdir. Dar ağacından məzarlıqda bitən yovşana qədər bütün müqəddəs nəsnələr onun qələminin çarpayısından keçib. İndi görün, bu şairin özü nə böyüklükdədir... Rüstəm bəy həm də ona görə böyükdür ki, nənəki zamana, heç öz qələminə də əylmədi. Sözlünün çəkisini ruhunun süzgecindən keçirdi.

Firudin Cəlilov
Türkoq, alim

İllər öncə Naxçıvandan gəlmiş 22 yaşlı Rüstəm Behrudi, əlində bir dəstə şeir, "Yazıçı" nəşriyyatında mənim qapımı döymüş, şeirləri haqqında rəyimi öyrənmək istəmişdi. Oxuduğum ilk şeirdən onun şəxsi və parlaq istedadını, sözünün kəsərini, ruhunun mənə doğmalığını, düşüncələrinin genişliyini hiss etmiş və ona xeyirdü verməmişdim.

Tezliklə Rüstəm köçüb Bakıya gəlmiş, iş yoldaşım oldu, yaxın dostuma, sirdaşıma, mübarizə yoldaşıma çevrildi. Qardaşlarımla da dostlaşdı, Yardımlıdakı ocağımıza gətirdi, bu ocaqda həmişə qonaq kimi yox, övladlardan biri kimi qarşılandı.

İndi Rüstəm Behrudi şöhrəti Azərbaycanın sərhədlərini adlanmış, şeirlərinin, publisistikasının milli ruhu, yüksək poetik ovqatı və üsyançılığı ilə oxucuların sevgisini qazanmış, görkəmli qələm sahibi, böyük sözün və böyük türk ruhunun daşıyıcısı, milli-mənəvi varlığımızın keşiyində dayanan əsgərlərdən biridir.

Əzizim Rüstəm! Sən mənim gözümdə həmişə kənddən yenəcə gəlmiş, o gənc oğlan, tələskən, haqsızlığa dözməyən, senzurasız dahisən!

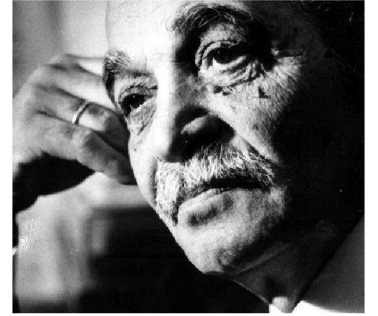
Sabir Rüstəmşanlı
Xalq şairi

İlk baxışda Rüstəm Behrudinin şeirləri deliliyi xatırladır. Dərinə endikdə anlayırsan ki, bu, deliliyin müdrüklüyüdür.

Elçin Əfəndiyev
Xalq yazıçısı

Türk mifiq düşüncə tərzi, Turan ideyası və türk millətçiliyi XX əsrin sonlarında Rüstəm Behrudinin şeirləri ilə yenidən həyat qazandı.

Mirali Seyidov
Ədəbiyyatşünas, alim

Rüstəm Behrudinin şeirləri, türk ruhu haqqında əbədiyyət nəğmələridir. Oljas da nəhəngdir. Çingiz Aytmatov da, Rüstəm Behrudi də onlar kimi mənəvi, arxeoloji işi yerinə yetirir.

Nizami Cəfərov
Akademik, tənqidçi

Ədəbiyyatımızda Rüstəm Behrudi adında bir imza var. Bu imza ötən əsrin axırlarından bu günə qədər yol gəlir və bundan sonra da dayanmadan həmin yolu tutub gedəcəkdir. Bu yolun başlanğıcı da Vətən, sonu da Vətəndir!

Rüstəm Behrudinin vətən, yurd sevgisinin zamanı intehasıdır, sonsuzdur. Qarşı yatan qara dağdan başlayıb qara başın bu yol üstə qurbanlığına qədər davam edir.

Şairin poeziyasında poetik zaman min illərlə ölçülür. Ya hər şey min illərin arxasından görünür, ya da qarşıda min ildir can verən məmləkət var. Sevdanın dəli havası da min ildən başlanıb getmir. Daşlarda uyuyan tarix min ildir oxunmur. Dərd-qəm min ildir ötürür, "Min ilin dərdi təzədən oyanıb canımızda", "Qardaş, ayrılığa min ildir tuşuq, Qəfəsə salınmış bir qızıl quşuq", "Mən min il özümədən uzaqlaşmışam, Min il getməliyəm özümə san", "Bu yurdun min illik ayrılıqları, Div kimi durubdu yolunun üstə", "Min il ümid yedik, sözlə, şeirlə".

Rüstəm Behrudinin şeirləri ilə yol gedir. O, yüz illik, min illik yolun yolçusudur. Bu yol Rüstəm Behrudinin qəlbindən başlayır, onu yurd yerinə aparır, amma həmin yolun üstündə Türkmənçay, Gülüstan, Çaldıran var. Qardaş qovğasını yaşadan tarixi yaddaş içində şairin "Beyrəyin köynəyini qanlı-qanlı gəzdirmək" istəyi təbii və inandırıcıdır. Çünki Rüstəm Behrudinin yurd yerinə çatmaq istəyinin görkəmi yalnız Beyrəyin köynəyi ola bilər. Mövzu, ideya və bədiil detal arasındakı qırılmaz bağların təbiiyyətinin sübutu üçün şeir tariximizdə bundan gözəl nümunə tapmaq çox çətindir. Rüstəm Behrudinin poeziyasında tarixi məkanlar da - Təbriz, Dərbənd, Ötügen; tarixi şəxsiyyətlər də - Teymurləng, Xətai, İldırım Bəyazid, Sultan Səlim, Qacar; mifoloji obrazlar da - Qorqud, Beyrək, Leyli, Məcnun, Əsli, Kərəm həm poetik mətnin içində daxil olurlar, həm də müəllif ideyasının qavramına təminat verirlər.

Behrudi - 65

Onun əqidəsi şairliyi ilə harmoniya təşkil edir. Bu yolda ölmək də var. Çünki bu yol şairin (həm də türkün!) taleyidir.

Rüstəm Behrudi özünü həm qalibin, həm də məğlubun yerinə qoymaqla Füzulidən, Sabirdən Məmməd Arza, Bəxtiyar Vahabzadəyə qədər olan poeziyanın vətəndaşlıq qayesinin müstəvisini dəyişir. Şəxsiyyət və millətin vəhdəti özünü insanın fiziki simasında yox, ruhun ölməzliyində təsdiq edir.

Rüstəm Behrudi Oljas Süleymənova açıq məktub yazır: "Hər şey ayrılıqdan başladı". Şairə görə, bu ayrılığın əvvəl nöqtəsi kəhər atları cilovsuz qoymağımızdır. Əslində, Rüstəm Behrudinin şairliyi də elə ayrılığın əzabını yaşadır.

**Ayrılıqdan başladı
Olum da, ölüm də, doğum da.
Elə bu ayrılıqdan başladı
Mənim şeir adlı yolçuluğum da.**

Onun ayrılığı şəxsi hiss və duyğularından, sevgidən, məhəbbətdən doğan ayrılıq deyil, vətən həsrəti və vətən ayrılığıdır.

Ayrılıq Rüstəm Behrudinin yara-

dıcılığı boyu onun yolu üstündə bir div kimi dayanıb. Ayrılıq özü div boydadır, hətta şairin sözlərinə sığıbmır, çünki sonda Vətən boyda ayrılıq var. "Ayrılıq matəmgahı", "Alın yazısı", "Mən haqqa sığınmış qerib dəvrişəm" şeirlərində bir-birini tamamlayan ayrılıq ifadəsi üçün şair milli folklorun qorxunc obrazını - Divi seçib.

Rüstəm Behrudi öz ruhunu dinləyən şairdir. O, ruhun söyləmədiyini, yaşamadığını poeziyaya gətirmir. Şairin ruhunda ayrılığın vüsala çevrilməyəcəyi nisgili var:

**...məni öldürürlər, xəbəriniz yox,
məni yandırlar - koram tüstümə.
...yənə tufan gəlir qarşı tərəfdən,
yənə ayrılıqdı gəlir üstümə.**

Qərblilik və ayrılığın acı bir ağrısı illərlə şairin ruhunda yaşayandan, qana hopandan sonra misralara çevrilir, yeni şeirlər yaranır. "Boz qurd" şeirində həmin ağrının misralara çevrilmək təbiiyini şərtləndirən ruh yuxu kimi seçilib. Şairin qələmində yuxu keçmişə - tarixə baxışın bir formasıdır. Məhz bu halda Rüstəm Behrudinin şair obrazı yuxusuna gül-çiçək

və mələklər girən digər şairlərdən fərqlənir. Nəticədə Rüstəm Behrudinin yuxusunda "çadırı dağılmış, ocağı sönmüş", "qara torpağına nə toxum əksən, yənə də baharda ayrılıq bitirən" yurd yeri görünür.

İnsan öz yuxusunu olduğu kimi danışmağı, necə varsa, o cür təqdim etməyi çətindir. Onun poetik mətn kimi yazıya alınması daha çətindir. Hər halda danışsan da, yazsan da qarşıdakını inandırmalısan.

Rüstəm Behrudi inandıra bilir, onun poeziyasında yuxu realılıqla irrealliğin qovuşuğudur.

Rüstəm Behrudi heç kəsi təkrar etmir. Əslində, o, kimisə təkrar etmək istəsə belə bu, mümkün deyil. Çünki Rüstəm Behrudinin çapdığı atın meydanı başqa məkandır. Bu məkənin bir tərəfində gün batanda o biri tərəfində günəş yenidən doğur. Onun poeziyasında özünəməxsus milli hiss və duyğudan enerji alan daxili dinamizm və səmimilik öz gücünü həmişə saxlayır. Səmimiyyəti, məhrəmliyi qoruyan və yaşadan poeziya isə oxucuya daha çox doğmadır.

Rüstəm Behrudişeirində Dər

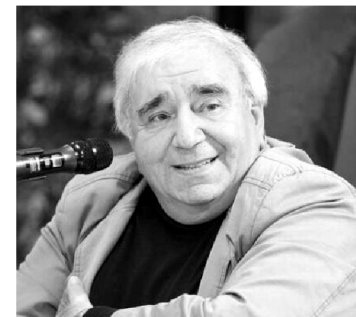
ağacı oxucu yaddaşında qalan quru, günahkar ağac deyil. Rüstəm Behrudinin dilində bu ağac budağı, yarpağı olan həyat ağacıdır.

Onun şeirləri müasir şairlərin heç birinin şeirlərini xatırlatmır. Bu fərqli poetik novatorluğun şeirdə ifadə olunan fikirlərdən qaynaqlanması, həmçinin, şeirin daxili hərəketinin tənzimləməsi ilə bağlıdır.

Rüstəm Behrudi yol gedir, bu yol heç kəsin getmədiyi yoldur, ruhun yoludur. Bu yolun mənzili uzaqdı, mənzilinə çatasan, şair!

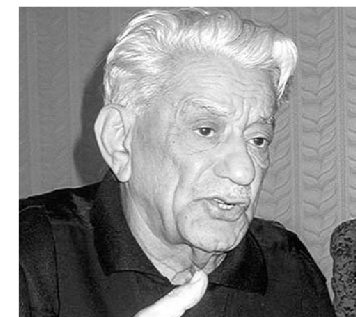

Kamran Əliyev
AMEA-nın müxbir üzvü,
Əməkdar elm xadimi

Ramiz Rövşən
Xalq şairi

Rüstəm Behrudi doqquz mərtəbəli binaya bənzəyir. Yüksək binanın gözəlliyi yaxından görünmədiyi kimi, onun gözəlliyini sonradan görə bilərsiniz.

Bəxtiyar Vahabzadə
Xalq şairi